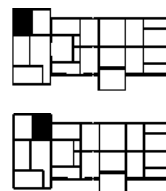


Gästrum, rum 308,
Gästrum, rum 309

Mycket högt kulturhistoriskt värde



Rum 309, längst t v skymtar dörren till vindskontoret 310, därefter kökstrapphuset 317. Till höger genomsikt via gästrum 308 till jungfruns rum 307. I båda rummen är golvet målat i en kulör, med en mörk linje.

Dessa två rum har ett särskilt högt värde genom att de är praktiskt taget helt bevarade i ursprungligt skick. Målningen på golven, på dörrar och lister samt i taken är i ursprungliga, tidstypiska jordfärgskulörer. Tapeter och kakelugnar är också goda representanter för 1890-talets inredningsmode. De få 1900-talsinstallationerna är i sig värdefulla inslag från sin tid.

golv	1890-t	bräder ca 6 tum, enkel dekormålning i två färger
golvlist	1890-t	fotpanel med rikt profilerad krönlist. Tvåfärgad målning.
vägg	1930-40-t	tapeter i nyrokostil med buketter i återhållen färgskala
dörrar	1890-t	308, 310, 317 halvfransk fyrfyllningsdörr med instickslås. Tvåfärgade
fönster	1950-t	kopplat inåtgående infälld spanjolett
	1890-t	sekundärljus till kökstrapphuset 317, spröjsat, matta (målade?) glas
foder	1890-t	dörrar, fönster ca 4,5 tum schweizerstil
taklist	1890-t	rikt profilerad svanhalslist ca 4-5 tum. Tvåfärgad målning.
tak	1890-t	pärlist ca 4 tum
installationer	1890-t	kakelugnar vita kolonner i nyrenässansstil, förnicklade beslag, 308 med 8-kantigt krön (likadant som i rum 314), troligen tillverkad av Rörstrand, 309 med värmeskåp, troligen från Söderala (likadan som den i rum 101)

- 1920-30-t **strömbrytare** och vägguttag i bakelit och porslin på svarvad träplatta,
kopplingsdosor i porslin, omålade Kuhlo-ledningar
- 1940-50-t **tvättfat** med dold blandare

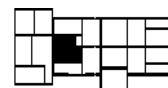


Rum 309. Strömbrytare i svart bakelit på svarvad träplatta. Fodret har tidstypisk rik profilering i schweizerstil. Dörrar, fotpanel och taklist har två kulörer, medan foder och fodersockel är enfärgade.



Rum 308. Dörrar till 309 (vänster) och 307. Det åttkantiga kakelugnskrönet är ovanligt. Vägguttaget i svart porslin sitter på en svarvad träplatta, ovanför fotpanelens rikt profilerade krönlist.



Mörka rummet, rum 311 *Mycket högt kulturhistoriskt värde*

Detta är en gavelkammare som miste dagsljuset vid 1890-talets ombyggnad. Fönstret mot kökstrapphuset 317 sitter dock på platsen för ett av de ursprungliga. Golv och vägg har välbevarad 1890-talskaraktär. Kakelugn och fotpanel är typiska för 1800-talets första hälft, en epok som är sparsamt representerad i huset.

golv	1890-t	bräder ca 6 tum, enkel dekor i två färger
golvlist	1800-1850	enkelt profilerad fotpanel Tvåfärgad målning.
vägg	1890-t	tapet med blom- och fantasimönster
dörrar	1890-t	317 halvfransk fyrfyllningsdörr med instickslås, glasad övre fyllning
	omkr 1850?	311B tapetdörr
fönster	1890-t	sekundärljus mot 317, spröjsad enkelbåge
	1910-t?	med excenterlås
foder	1890-t	ca 4,5 tum enkelt profilerat i schweizerstil
taklist	1890-t	hålkälslist ca 3 tum
tak	1890-t	pappspänning
inredning		
garderob 311B+C	1800-1850	inre skrubbsklädd m papp o omålade bräder, handskurna krokbräder
installationer		
kakelugn	1840-60-t	kolonn i senempire, luckor i järnplåt, sotluckor i mässing, troligen lokal tillverkning, såsom Söderala
belysning	1910-20-t	skomakarlampa m glasskärm, tvinnad ledning och takfäste i porslin.



Rum 308. Dörrar till 309 (vänster) och 307. Det åttkantiga kakelugnskrönet är ovanligt. Väggtaget i svart porslin sitter på en svarvad träplatta, ovanför fotpanelens rikt profilerade krönlist.



Rum 311. Ovan: taklampan är från elektricitetens barndom, med ursprungligt porslinsfäste och tvinnad ledning.

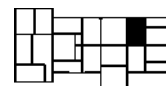
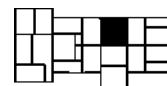
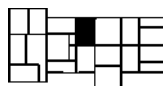
Ovan höger: tapeten har ett tidstypiskt mönster och karakteristisk bård. Färgerna är ovanligt väl bibehållna, eftersom väggarna inte utsatts för direkt dagsljus. Fodret har enkel profilering i tidstypisk schweizerstil.

Nedan höger: fotpanelen är enkelt utförd, och liknar mycket den i garderoben i rum 112. Profileringen härstammar från 1700-talets senare del, men användes också i början på 1800-talet.



Gästrum, rum 312, 313, 314

Mycket högt kulturhistoriskt värde



De här tre rummen är en uppvisning i 1890-talets inredningsstil för gästrum eller sängkammare, i fråga om golv, snickerier, kakelugnar och tapeter. Golven är målade i guldockra, som efterliknar ek, med en linje i brun umbra. Sockelpanelen i det större mittrummet har en fyllning med ett mera påkostat utförande. Kakelugnarna skiljer sig också lite från varann. Krönen har olika form, simserna är olika och deras dekor är gjord med olika kulörer. Tapeterna är också olika, men har det gemensamt att de imiterar ett vävt tyg, en blommig gobeläng. Några mönster har friska och klara färger, andra är mörka och murriga. Till varje tapet hör en bård, som är mörk och med skarpa färger som oftast skiljer sig rejält från de i tapetmönstret.



Vy från 314 genom 313 till 312, där en dörr står på glänt till garderoben 312B. Golven är målade med guldockra, som imiterar ek, medan träsklarna är kalkstensgrå.

golv	1890-t	bräder ca 6 tum, enkel dekormålning i två färger. Eldstadsplaner i cement
golvlist	1890-t	312, 314 fotpanel med fyllning av liggande pärlspont. Tvåfärgad 313 fotpanel med fyllning av stående fasetthyvlade bräder. Tvåfärgad
vägg	1890-t	tapeter i nyrokostil med buketter i rik eller mycket rik färgskala
dörrar	1800-1850	halvfranska, tre kulörer 312: 310?, 312 rokokodörr
	1890-t	305, 313 fyrfyllningsdörr med instickslås
	1890-t	313: 304, 312, 314 fyrfyllningsdörr med instickslås
	1890-t	314: 312, 313 fyrfyllningsdörr med instickslås, 315 tapetdörr
fönster	1890-t	2- och 3-lufts, profilerade enkelbågar med blåst glas, raka smidda haspar
foder	1890-t	dörrar, fönster ca 4,5 tum rikt profilerade, schweizerstil
taklist	1890-t	rikt profilerad svanhalslist ca 4-5 tum, med hålkälet vänt uppåt. Tvåfärgad
tak	1890-t	pärlspont ca 4 tum



Rum 312. Bilden visar tapetvådens bredd och rapport. Den tvåfärgade fotpanelen kan enklast beskrivas som en pärlspont, men utan de fasade ytorna.



installationer

kakelugnar 1890-t

vita kolonner i nyrenässansstil, krön med rik reliefdekor i nyrenässansstil
312: gördelsims, flerfärgad målning på krön och simser, mässingsbeslag (rosettventil på krönet)

313: polykromt upprepningsmönster (liten bukett, rosa och gul), förnicklade beslag, grå sockel. Kan vara Rörstrand. Likadan som i rum 114.

314: gördelsims, 8-kantigt krön likadant som i rum 308, slät fotsims, flerfärgad målning samt förgyllning på krön och simser, mässingsbeslag (rosettventil på krönet), troligen tillverkad av Rörstrand

strömbrytare 1910-20-t 314 en mycket ovanlig modell i förgylld (?) metall på svart träplatta.



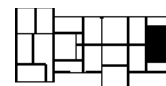
Rum 313. Detta rum är större och har mer påkostade detaljer, såsom fotpanelens fasettfyllningar och kakelugnens förnicklade luckor. Under tapeten sitter makulatur, Dagens Nyheter från 1894.



Rum 314. Kakelugnarna i de två mindre rummen har gördelsims, mässingsbeslag och vit sockel. Nedtill på en vägg sitter en mycket ovanlig typ av vridströmbrytare.



Södra gavelkammaren, rum 316 A + B



Mycket högt kulturhistoriskt värde



Rum 316A. Rummets utseende tillkom troligen vid 1800-talets mitt. Då delades gavelkammaren itu, och kakelugnar sattes upp på var sida om mellanväggen. Eldstadsplanen av tegel är troligen ursprunglig. Fundamentet med sotluckor blev nödvändigt när rummet under delades med en kakelugn i varje. Fotpanel och dörrfoder har ett mycket enkelt utförande, med handhyvlade lister och synlig spikning.

De två rummen var ursprungligen en stor gavelkammare. Det syns på att mellanväggen är tunn och står mitt över en golvbräda. Dessutom finns tre tapetlager på ytterväggarna, men på mellanväggen två. Golvet är det äldsta synliga, med breda kilsågade bräder och smidd spik. Kakelugnen i öster är riven, medan den är bevarad i väster. Form och färg är typisk för empiretiden, den är därmed en av husets äldre kakelugnar. Dörren till vinden är i rokokostil, och troligen tillverkad på 1700-talet. Spegelarna är handhyvlade, gångjärnen har bladform och är kanske från 1700. Denna dörr kommer därmed från ett äldre hus.

golv	omkr 1800	kilsågade bräder 7-12 tum, generalskarv, smidd spik, eldstadsplan i tegel obruten läggning under mellanvägg mot 316B
	1890-t	enkel dekormålning i två färger.
golvlist	1800-1850	handhyvlad fotpanel, enkelt profilerad, synlig spikning, fyllning av stående släta bräder. Tvåfärgad
vägg	1890-t	316A enkel nyrokotapet, 2 färger på brunt papper, blekt
	1840-50-t	under den en koboltblå m blå bård
	omkr 1800	underst: ljusgrå limfärg på papper, dock ej på mellanväggen
	1870-80-t	316B senempire? tapet flerfärgad hög kvalitet med turkos bård
	omkr 1850	under den en koboltblå+brun
	omkr 1800	underst ljusblå/ljusgrå limfärg på papper

dörrar	1750-1800	302 halvfransk rokokodörr, handhyvlade speglar kammarlås m nattregel
	1800-1850	316B smal halvfransk rokokodörr, enkla profiler, handhyvlad, kammarlås, kan vara återanvänd tapetdörr
fönster	1950-t	kopplade inåtgående med infälld spanjolett
foder	1800-1850	dörrar ca 5 tum handhyvlad slät list med kvartsstav på innerkanten
taklist	1890-t	snedställd bräda 4 tum
tak	1890-t	pappspänning, delvis trasig, därovan
	omkr 1800	slät handhyvlad panel 8-11 tum, generalskarv

inredning

garderober trol. 1890-t bakom kakelugnarna, tapet på brädvägg+dörr, handskurna krokbrädor

installationer

kakelugnar 1800-30-t **316A** gråvit kolonn m släta simser, empirekaraktär, järnluckor omkr 1850, 1890-t sotluckor i mässing, utmurat lådformat fundament m sotluckor, målat

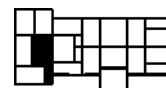


Rum 316B. Dörren kan vara en återanvänd tapetdörr. Tapeten har hög kvalitet med ett mindre vanligt fågelmönster, troligen från 1870-80-talen. Under den sitter en tapet från 1800-talets mitt. Golvet är lagt med korta breda kilsågade bräder, som på traditionellt vis möts i en generalskarv tvärs över rummet. Den enkla dekormålningen är likadan som i gästrummen. Den borttagna kakelugnen har saknat eldstadsplan.



Kökstrapphuset, rum 317

Högt kulturhistoriskt värde



Kökstrapphusets översta plan användes både av husets tjänstefolk, familjemedlemmar och gäster. Praktiskt taget alla synliga delar är från 1894-96.

golv

1894-96 bräder ca 6 tum målat

golvlister

1894-96 ca 7 tum enkelt profilerad

vägg

1894-96 pärlspontpanel ca 4 tum

taklist

1950-60-t enkelt profilerad ca 4 tum

tak

1950-60-t masonitskivor i förband, därovan
1894-96 pärlspont ca 4 tum

dörrar

1894-96 halvfranska enkeldörrar med instickslås, förnicklade

beslag, en glasad fyllning till 311, målade/laserade i två kulörer

fönster

1894-96 sekundärljus, spröjsade enkelbågar i tak, i vägg mot 307, till rum 311 och klosett 317B takljuset satt ur funktion vid takreparation.

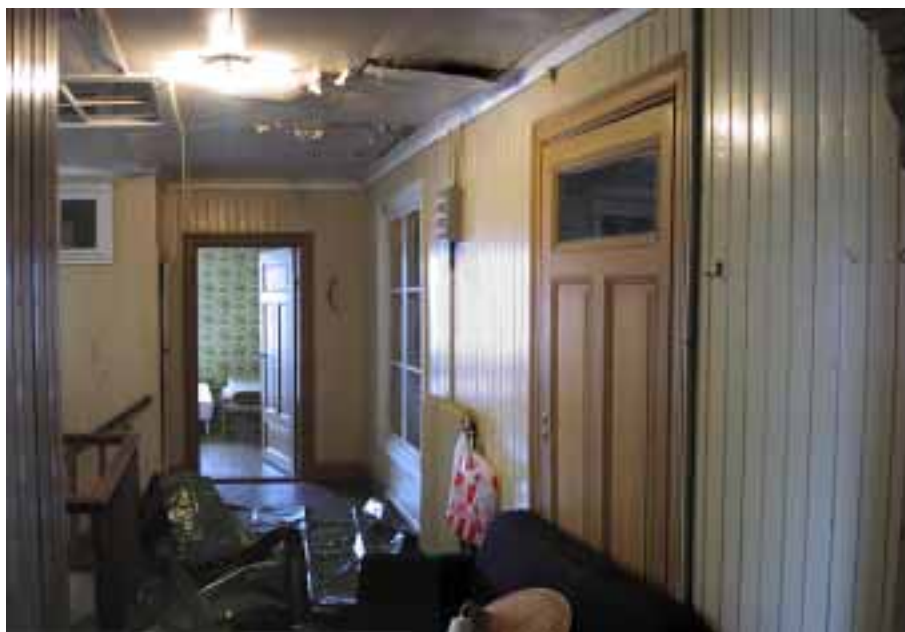
foder

1894-96 ca 4,5 tum i schweizerstil

1894-96 räckle av raka stolpar med fassade hörn, profilerad överliggare

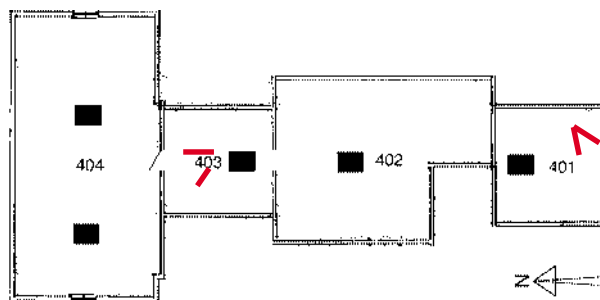


Rum 317, ovan dörr och fönster till 307 samt klosett 317B. Nedan öppen dörr till 309, t h fönster och dörr till Mörka rummet 311.



Övre vinden/ hanbjälksvinden, plan 400

Högt kulturhistoriskt värde



På hanbjälksvindens kan man se intressanta delar av husets ursprungliga stomme. Här har delar från huset återanvänts eller lagts åt sidan.

golv

omkr 1800 trossbottenfyllning, på vissa partier täckt med
1890-t bräder 6-12 tum. I fyllningen och på bräderna ligger överblivna kakelugnsdelar

vägg

omkr 1800 obehandlat timmer, fogat med husmossa, mot 404 är flertalet stockar rödfärgade

tak

omkr 1800 underlagstaket består till stor del av väderbitna takbräder, som vänts
1891-94 och återanvänts

fönster

omkr 1800 en ursprunglig rund båge med blåsta glas står i 403s N ände

installationer

1890-1910-t **ringledningskabel**, tvinnad, på små porslinsisolatorer sitter på tak o vägg

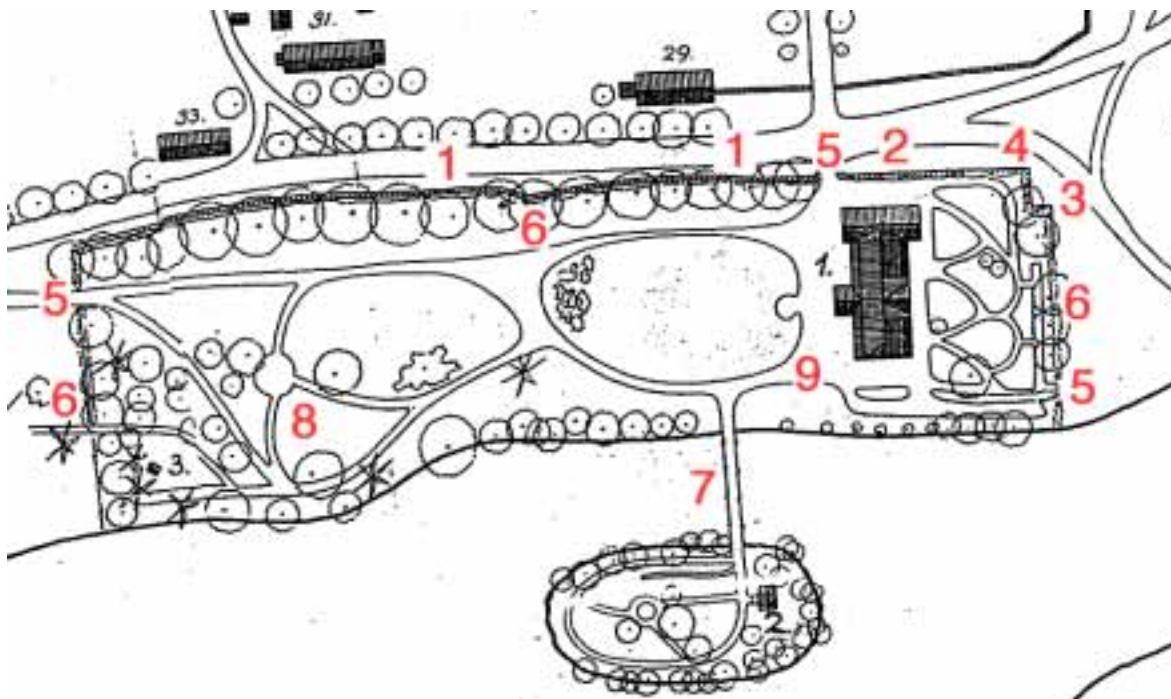


Rum 401, foto av den nedmonterade S gavelspetsen, där det finns ett urtag efter ett litet fönster. Jämför sid 15. Gammal yttertakpanel, med hyvlade vattrännor, har återanvänts eller sparats.

Rum 403, dörr mot 404. Här står en rund fönsterbåge från 1800 sparad. På andra sidan dörren är timret rödfärgat.



Herrgårdstomten, dokumentation och värdering



Tomten 1955. Skala ca 1:1.500. Bearbetad detalj av karta i Nordiska museets arkiv. Kartbilden är inte exakt med avseende på mått och orientering. Hus nr 2 är Lusthuset på holmen, nr 3 i sydväst är ej bevarat. Röda siffror hänvisar till förteckningen på sid 93.

Tomten kring herrgården är trångt belägen mellan landsvägen och hyttedammen, och omgivande mark är kuperad och sank. Det fanns inte plats för en konventionell anläggning, med park och trädgård på var sida om en herrgård med flyglar. Trädgården kom därför att förläggas på andra sidan vägen.

Herrgårdstomten kan beskrivas som en ganska plan terrass, som mot vägen stöds av en mur. Det tyder på att en stor del av tomten kan vara uppfylld eller avjämnad. Arrangemanget med holmen i bruksdammen, med lusthus, är typiskt för den engelska parken som var på modet när herrgården byggdes kring 1800. Holmen sägs vara konstgjord, och tycks till stor del bestå av masugnsslagg. Antagligen skapades mur, terrass och holme i samband med att herrgården uppfördes. Många av de äldsta träden, framför allt i allén, kan ha planterats under detta skede.

Ett annat tidstypiskt drag är att herrgården är vänd mot naturen och parken, men vänder ryggen åt bruket. Under 1600-1700-talen hade det däremot varit normalt att smedja och masugn låg i blickfånget.

Det mönster av gångar och gräsytor som mättes upp av Nordiska museet 1955, är karakteristiskt för det tyska trädgårdsmodet. Det slog igenom vid 1800-talets mitt och var populärt fortfarande på 1890-talet. I dag är endast enstaka delar av detta synliga. Många av dagens träd och buskar kan ha planterats under detta skede. Likaså tillkom ett staket med smidda stolpar, antagligen för att hålla brukets boskap från planteringarna.

Under 1900-talets första hälft bibehölls tomtens sena 1800-talskaraktär, möjligen tillkom enstaka nya buskar.

Än i dag finns på tomten åtskilliga framträdande och värdefulla inslag från 1800-talet bevarade. Följande beskrivning och värdering gör inte anspråk på att vara komplett. En sakkunnig inventering av all växtlighet bör göras. Vidare bör varje nödvändig schaktning på tomten göras varsamt, så att eventuella spår av tidigare skick eller försvunna byggnader kan dokumenteras.

Översiktlig inventering och värdering. Numreringen återfinns på kartan på föregående sida.

Kulturhistoriskt värde	Träd, buske
Mycket högt	lind ek alm stor ask lönn lärk hagtorn apel syrén sibirisk ärtbuske
Högt-måttligt	björk al rönn
Lågt	sälg liten ask



Vy mot väster. Längs vägen står stora träd, bl a ask och lönn. Längs stranden finns framför allt al. Gräsytan i förgrunden kallades Flundran. Vid borte änden finns olika buskar, bortom dem t v en liten kulle med flaggstång och syrénberså. I väster avgränsas tomten av en rad gamla lindar.



Panorama mot öster. Här fanns ursprungligen ett mönster av grusgångar. I hörnet mot vägen döljer sig två jordkällare. Över en av dem stod troligen en arbetarbostad som revs på 1880-90-talet. I högra hörnet ses en restaurerad grind, som leder ned mot hyttan.

- 1 Terrassmur Kallmur av fältsten mellan gårdsplanen och landsvägen, längs nästan hela tomtens nordsida. Troligen från omkring 1800.
- 2 Dörr i terrassmuren Valv i muren under balk av granit, kallmur av kilsten. Ingång till rum 007, troligen från 1890-talet. Nuvarande dörr är tillverkad 2003. Ursprungligt dörrpar är lagrat i rum 003.
- 3 Jordkällare öst Lågt belägen ingång från norr, nedfallen halvt förstörd paneldörr. Två låga tunnvalv efter varann, det yttre med av slaggtegel, det inre (södra) med av tegel. Gavelmur delvis av natursten, delvis av slaggtegel. Delvis raserad. Ålder 1800-tal.
- 4 Jordkällare norr Två ingångar i muren på var sida om hörnet. Muren är här bruksmur av spräckta granitblock med balk över dörrarna. Den östra är ingjuten med betong, den norra har en låg tråkarm (från omkr 2000) där dörren hängts av. Lång förstuga med södra och västra väggen som bruksmur av kilad granit; golv, tak och östra väggen av betong. Längst in en dörr mot öster till ett rum helt i betong, med järnstänger i taket för hängning av kött. Södra väggen är genombruten till ett rum med potatislår, jordgolv, sydvägg av granit och östvägg av lättbetong, dvs östra öppningen. Omkr 1950, ursprungligen omkr 1890.
- 5 Grindstolpar 3 par stenstolpar troligen från 1890-talet. Ö grind rekonstruktion av befintlig med återanvänt ålderdomligt smide. N paret påträffades på tomten 2003 vid schaktning. N grind är inköpt begagnad och saknar känd anknytning till Långvind, men påminner om ursprunglig grind (enligt foto NM 1955). V grind saknas.
- 6 Staketstolpar Smidda stolpar ca 170 cm av 1-tums fyrkantjärn, pyradmidformad topp och överdelen knäckt utåt. De är monterade i stenar och står med ca 3 m mellanrum runt hela tomten. Ca 50 bevarade, ofta dolda i häcken, ända ned till vattenbrynet. På varje stolpe 6 genomgående nitar med 20-40 cm mellanrum, på enstaka finns taggtråd kvar runt nitarna. Staketet bör alltså ha hållit kreatur från tomten. Flera stolpar har smitt stag. Många stolpar har stämpel MR för järn från Iggesund och Nianfors fr o m 1876. Spår av linoljefärg, troligen mörkgrön. Många i väster är nedböjda av nedfallna träd eller schaktning. Många längs vägen är stukade av snöplog el dyl. I sydost ligger en i vattnet.
- 7 Bro till holmen Balkbro av trä i tre spann, från 1960-80-talen. Underrede av kraftledningsstolpar. Fundament och plintar av betong från 1900-talets mitt, pågjutna på granitfundament troligen från 1890-talet. Foto omkring 1900 visar en välvd bro med kryssräcke.
- 8 Flaggstångsfundament Granitstolpe 1890-1920-tal
- 9 Fundament till solur Fyrkantig plint av granit. Finns på foto 1955, ej omkring 1900.

Del av terrassmuren mot vägen. T h i syrénhäcken skymtar en smidd staketstolpe med stag.



Från norr. T v östra källarens framsida, t h norra källarens igensatta dörr.



Bron från sydost. Den föregicks av en betydligt elegantare välvd bro, med formgivna räcken m m.





Tomtens V del, vid landsvägen. Utanför trädraden står de smidda staketstolparna.



En staketstolpe där både nitar och taggtråd sitter kvar.



En bit från husets sydvästra hörn står ett fundament för solur.

I terrassmuren norr om huset mynnar en låg välvd gång, som börjar i tillbyggnadens källare. Dörren är nytillverkad.



Den östra grinden är nytillverkad lika en rötskadad grind på platsen. De smidda delarna återanvändes.



Lusthuset

(nr 2 på Nordiska museets karta)

Mycket högt kulturhistoriskt värde



Från sydväst. Fönster, dörr och dörrfoder från omkr 1800, fönsterfoder och takfot från sent 1800-tal.

Fasad	1800-t	Enkelfassspont med hyvlat yta, ca 6 tum bred, i gavelspetsar stående slät panel. Släta knutbräder. Allt blekgult.
Dörr	omkr 1800	Halvfransk rokokodörr, 1700-talsprofilering. Järnnyckel, franska gångjärn med sänksmida rokokoknoppar.
Fönster	omkr 1800	S k litet rokokofönster. Många blåsta glas, smidda hörnjärn från omkr 1800. Vitt. Bågarna kan vara återanvända från herrgården. Blindfönster på södra gaveln. Litet lunettefönster på norra gavelspetsen, typiskt för tidigt 1800-tal.
Dörrfoder	omkr 1800	Sengustavianskt/empire. Handhyvlat. Blekgult.
Fönsterfoder	1890-t	Planhyvlat, figursågade sid- och bottenstycken, rak vattbräda, rikt figursågad krönbräda. Ljusgrått. Lunetten har slätt foder.
Tak	1890-tal 1900-tal	Stort taksprång bärs av tassar som stöds av figursågade konsoler. Tvåkupigt lertegel, maskingjort, med "profilerade"nockpannor. Vindskivor av nytt bandsågat virke.
Grund	1890-1900-t	Spräckt natursten, delvis kallmur, delvis oputsad bruksmur samt plintar av cementrör.
Yttertrappa	1890-1900-t	Oprofilerat virke 3 x 9 tum på underlag av spräckt sten.



Vy från dörren, t h arkivskåpets dörrar.

Golv	1800-t	bräder 8-9 tums bredd, två fält båda med 3-dubbel fris, obehandlat.
Vägg	tidigt 1800-t	Hyvlat slät panel, liggande upp till bröstlist, stående ovanför. Panelen sitter kant i kant med fodren. Bröstningen renskrapat, däröver målad med schablondekor, ej limfärg. Omålad i arkivskåpet.
Tak	1800-t	slät spontad panel, renskrapat, spår av limfärg, blyertsgraffiti frilagd framför skåpet: "Eric Enqvist år 18..." Taklist slät snedställd bräda.
Inredning	1890-1910t	arkivskåp vid S väggen, 2 halvfranska pardörrar med möbelgångjärn och infällda lås. Front med skuren enkel dekor. Ovala nyckelskyltar, förtenta. Hyllor med blyertspåskrift eller etikett på kanten.
Dörr	omkr 1800+1890-t	Rokokodörr, halvfransk med franska gångjärn och garderobslås. Insidan troligen renoverad.
Fönster	omkr 1800	2 lufts sidhängda utåtgående, enkla bågar med halvstavsprofil på spröjs, puckelhaspar (1700-t) och raka smidda haspar (1890-t), mittposterna rikt profilerade.
Foder	omkr 1800	empire/sengustavianskt.



Mittpost med olika haspar. Dörren, franska gångjärn med rokokoknopp. Fönstrets hörnjärn från omkr 1800.

Litteratur

Beskow, Hans

Bruksherrgårdar i Gästrikland. Nordiska museets handlingar 47. 1954

Burman, Eliot

Långvinds bruk och järnhanteringen i Enånger. Artikel i Hälsingerunor 1973

Broström, Ingela, Stavenow-Hidemark, Elisabet

Tapetboken. 2004

Gejvall, Birgit

1800-talets stockholmsbostad. Monografier utgivna av Stockholms stad 16. 1954 och 1987

Hofrén, Manne

Herrgårdar och boställen. Nordiska museets handlingar 6. 1937

Höjer, Magnus

Konungariket Sverige. En topografisk-statistisk beskrifning. Tredje delen. Norrland. 1883

Kgl. Patent- och registreringsverket

Svenska jernstämplar. Stockholm 1897

Krantz, Magni

Långvinds och Boda bruk. En kort historik. Artikel i Gammal hälsingekultur 1952

Lundberg, Birger m fl

Hälsingland. Allhems landskapsböcker 1974

Norberg, Petrus

Hälsinglands järnbruk i gången tid. 1956

Svenska gods och gårdar del XXXIV. Hälsingland med Orsa finnmark. 1940

Svenskt porträttgalleri. Del XX. 1901

Tottie, Lars

Långvinds bruk 300 år. Strövtåg bland minnen. Artikel i Hälsingerunor 1987

Åkerhielm, Erik

Svenska gods och gårdar. Illustrerade herrgårdsskildringar. 2. uppl. 1930

Åman, Anders

Stenstaden i Sundsvall. 1988

Källor

Hudiksvall

Hälsinglands museum

Arkivet

Gefleborgs Läns Brandstodsbolags arkiv

Brandförsäkringsbrev 1874-1896

Härnösand

Landsarkivet (HLA)

Långvinds bruks arkiv

Ritningar, bokföring, brandförsäkringsbrev m m 1799-1913

Långvind

Elina Mytnik

Foton, vykort, ritningar, kartor m m

Norråla

Kungsgårdens Gästgiveri

Foto

Stockholm

Nordiska museets arkiv, herrgårdsundersökningen (NM)

Ritningar, beskrivningar, foton

Intervjuer

Ingela Broström, byggnadsantikvarie, Gävle 2003- 06-03

Birgitta Lundblad, Gävle 2003-12-03

Per Mattsson, konservator, Gävle 2004-06-09

Internet

www.langvinds-herrgard.se/Ettbes^k.htm

Bilagor

Inledning, exempel på handlingar i bruksarkivet från 1799	101
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1800	102
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1801	103
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1802	104
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1803	105
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1804	106
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1805	107
Ritning signerad Gefle i April 1881, Hedin & Laurentz, Fasad mot vester. Skala 1:100	108
Ritning signerad Sundsvall i April 1891, S Malm. Södra gaveln. Skala 1:100	109
Exempel på handlingar i bruksarkivet från 1890-95	110
Nordiska museets arkiv, herrgårdsundersökningen 1955. Komplettering.	112
Dendrokronologisk analys 2003	114
Rummens benämningar, sammanställning 2004	116
Förslag till skyddsföreskrifter	118

Dalkarlar lade grunden

Herrgården byggdes 1799-1805 med timmer från Hälsingeskogarna. I bokföringen från 1800 står under rubriken *Timmers Conto* att 700 st långtimmer, som fanns vid Långvinds bruk, använts till *Nya Byggningsens uptimring*. Stora delar av arbetet gjordes av den tidens kringflyttande byggnadsentreprenörer från Dalarna. Skomakar *Matts Mattsson ifrån Wåmmus* (Våmhus) och *Matts Pehrson ifrån Elfdals Sockn och Åsen* ansvarade för byggets första etapper under 1799. De ledde arbetsstyrkor på 13-17 man, som under våren sprängde sten, och under hösten använde den till att bygga husets grund. Året därpå restes timmerstommen.



Del av sidan 526 i 1799 års Avräkningsbok, uppslaget för *Matts Mattsson*. Här står bland annat att hans arbetslag fram till november hade jobbat 654 mandagar, *grafvit grund och Murat stenfot under nya CaratersByggningen*. Därtill hade de i 28 dagar *grafvit och skutit sten*. Betalning utgick bland annat i form av säd, malt och salt från bruksmagasinet.



På sidan 1116 i Capital Bok för år 1800 har bokhållaren gjort en förteckning över allt som byggts vid bruket. Den första punkten gäller Nya Stora Byggningen 2^{ne} våningar hög med vindsrum öfver. SpånTack /spåntak/ till 2/3 delar pålagt med Näfver emellan.

Brukets eget folk gjorde en del av arbetet

År 1801 sattes bjälklagen in, och golvbräderna lades på. 1801-1802 murades skorstenar och spisar, och kakelugnsmakare *Silfvernagel* i Hudiksvall levererade eldstäder 1801-1805. Under samma år gjorde brukets egen personal ett stort antal dagsverken på herrgårdsbygget. *Torparen Nils Nilsson* hyvlade år 1801 1045 takspån till bygget. Det framgår av Capitalbokens uppslag för TakSpåns Conto, sidorna 1159-1160. 7395 täljda och 1845 hyvlade spån levererades bl a från Strömbacka bruk och två båtsmän från trakten.

TakSpåns

Silfvernagel

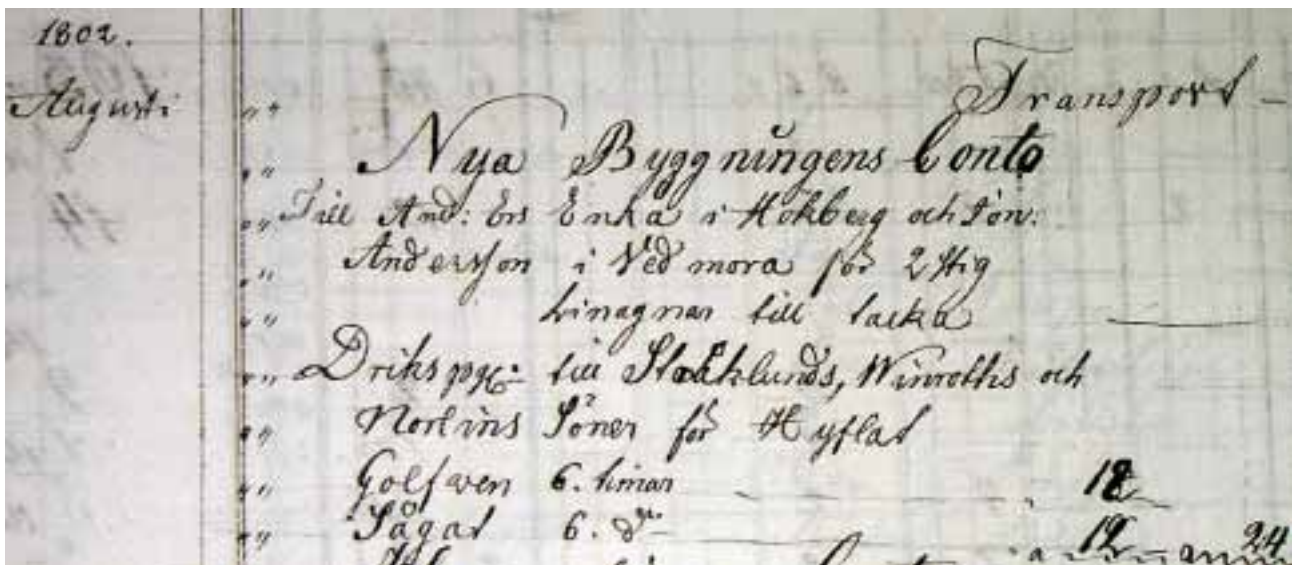
1801.	an Strömbackas Bruch genom			
an	Johan Afon	240	70	1. 24
an	Långvind And: Enson	155	226	21.
an	Abrah. Hirdson	2000	800	410. ✓
an	Båtsman Johan W. Joh	2500	424	12. 24
an	Jan, Janfson	2500	442	12. 24
an	Porgoarn Nils, Nilfson		1045	442 ✓
an	Dagsverks & traet Conto		112	19. 10

1160.

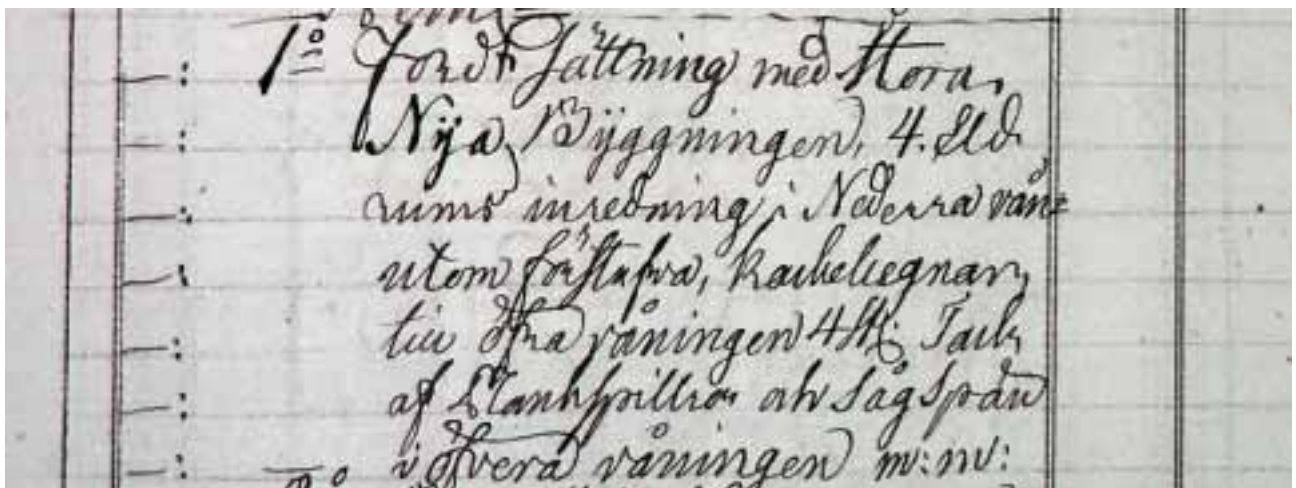
Conto

Silfvernagel

1801.	Nya Byggningskonto			
	för Del på Facket Del			
	i Byggnad två hundra hundra	175	1845	1156
				50. 18. 4



År 1802 arbetade Jan Eric Norlin, son till gamle bruksbyggmästare Anders Norlin, med att hyvla golv tillsammans med sönerna till smederna Stocklund och Winroth. And(ers) Ers änka i Hökberg levererade linagnar. Ur 1802 års journal.



På sidan 1088 i Capital Bok för år 1802 handlar den första punkten på Reparations Conto återigen om Nya Byggningen: 4 eldrums inredning i Nederra vån. utom förstufva, kakelugnar till öfra våningen 4 st Tack af plankspillror och sågspån i öfvera våningen m.m.

År 1803 lades golv i herrgårdens övervåning. Det syns i *Capital Boken* på uppslaget för *Reparations Conto*, men också på uppslaget för *Bräders Conto vid Långvind*, på sidorna 861-862. Det var brukets såg vid Långvind som levererade två tums och en tums bräder. Siffrorna i de två kolumnerna avser antagligen 10 resp. 11 tolfter, vilket är ett gammalt volymmått på virke.

861.

Bräders

		10	11	
1802. Nov	1. A. Hvenlande Conto	10	11	824
	" " Dagverks Conto			1024
	" " Salg Knut Håblöffe			854
	" " Timmers Conto	10	11	860
				1632
				27324
				2
				66

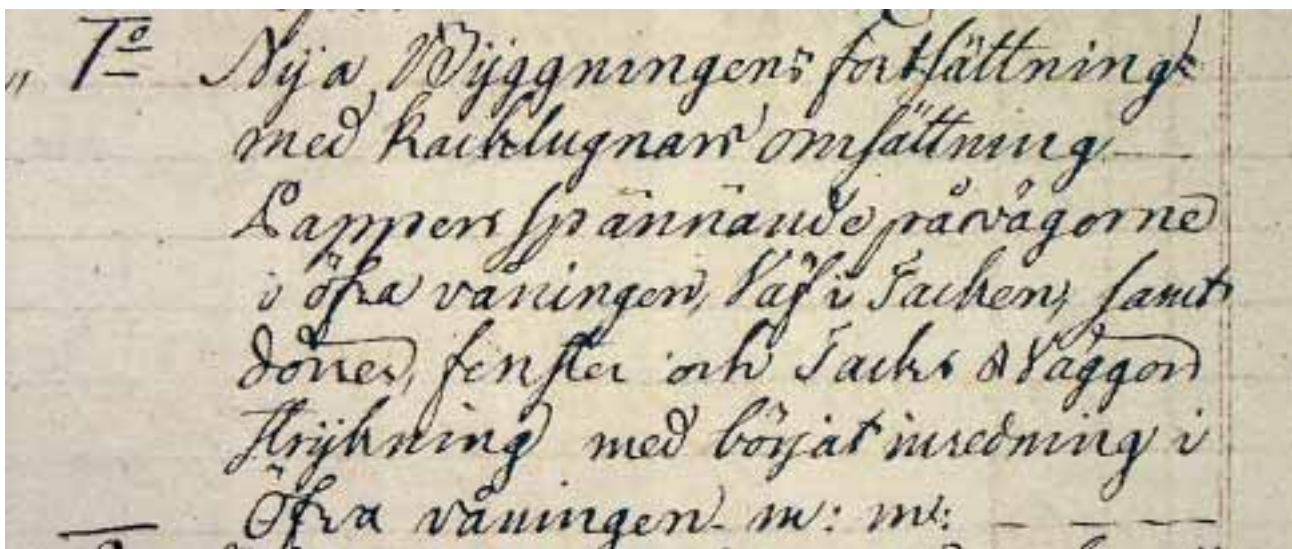
862.

Conto vid Långvind

		10	11	
1802.	Nya Byggningen	10	11	999
	Fyll Golv i öfvervåningen			1632
	Öfvervåningen			



I 1804 års Journal, uppslaget för augusti månad, står att man skickat en skjuts till Iggesund, till en kostnad av 36 skillingar, för att hämta tvenne Ris Limat Carduspapper. Det är alltså lumpapper som avses, sådant som påträffats på timret i t ex garderoben i rum 112.



På sidan 938 i Capital Bok för år 1804 handlar den första punkten på uppslaget för *Reparations Contot* som vanligt om Nya Byggningen: fortsättning med kacklagnars omsättning. Pappers spännande på vägarne i öfra våningen, Väf i Tacken, samt dörrar, fenster och Tack. Väggar strykning med börjat inredning i Öfra våningen m: m:

1121.

Nya Byggnings

1805.

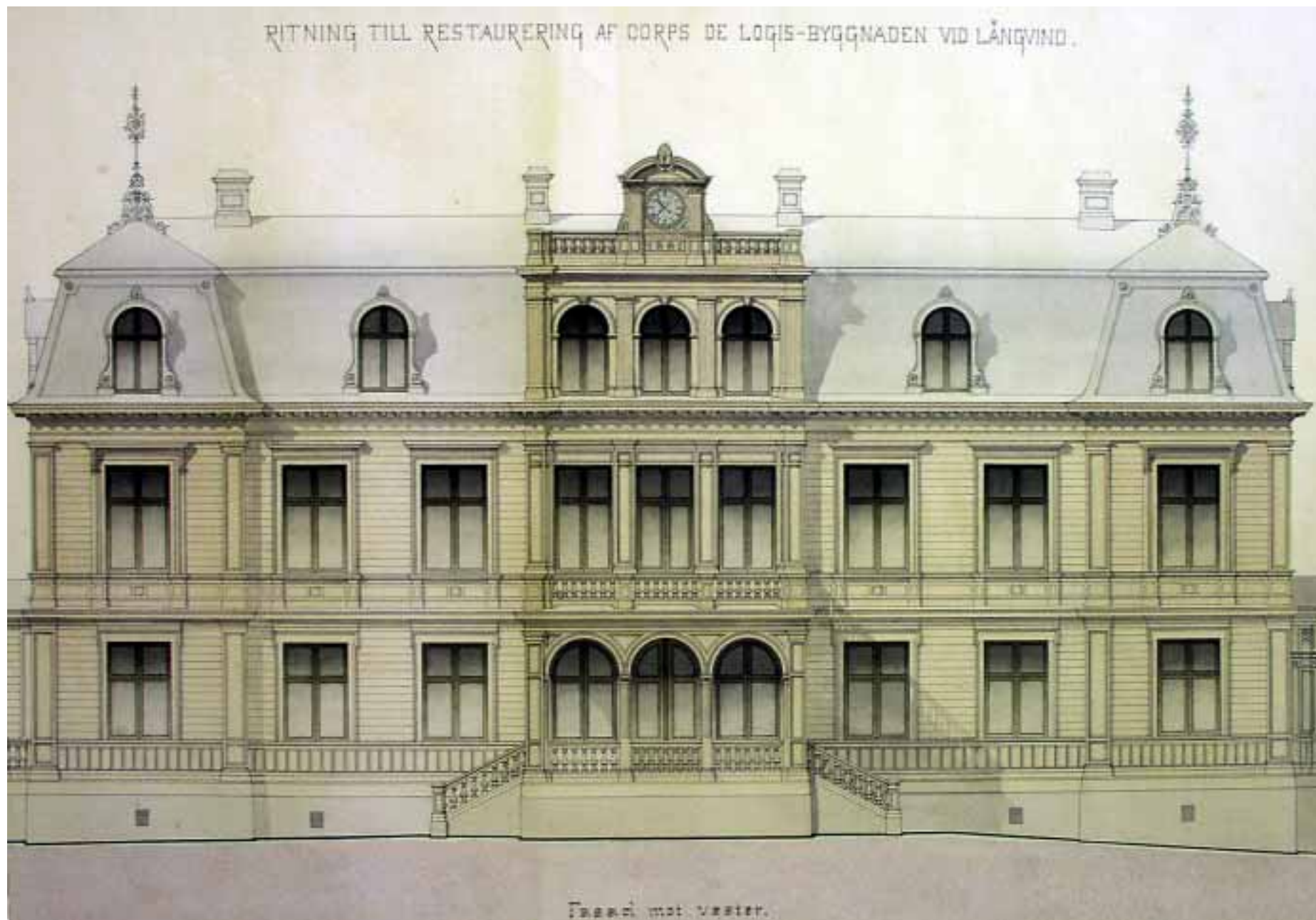
At	Martij	Månad	en	Journalen	2. 12.	660
"	Martij	Månad	en	Dito	16.	732
"	Julij	Månad	en	Dito	1. 40.	678
"	Olofshamn	Johan	Wolin		69. 13.	42.
"	"	D ^e	D ^e		16. 20.	112.
"	Ropparflaga	N ^o	Alflin		8. 40.	114.
"	"	D ^e	man		6. 24.	44.
"	Kacklungsmak	Carl G. Sillfvernagel			24. 16.	50.
"	Målaren	And: Winberg			24. 14.	50.
"	Åksholm	Enn G. Hedberg			10. 24.	52.
"	"	D ^e	D ^e	D ^e man	12. 15.	52.
"	"	D ^e	D ^e	man	20.	54.
"	Bruk	Johan	Strömberg		26. 32.	60.
"	"	D ^e	man		24. 16.	64.
"	"	Jöns	Strömberg		11.	72.
"	Dagverks	Enn			42. 2.	871.
"	Prätor	Enn			27.	106.
"	Klenfmedjans	Enn			10.	114.
"	Prätor	Enn				1148.
"	Åksholm	Enn G. Hedberg				53.

777. 46.
752.
1:36

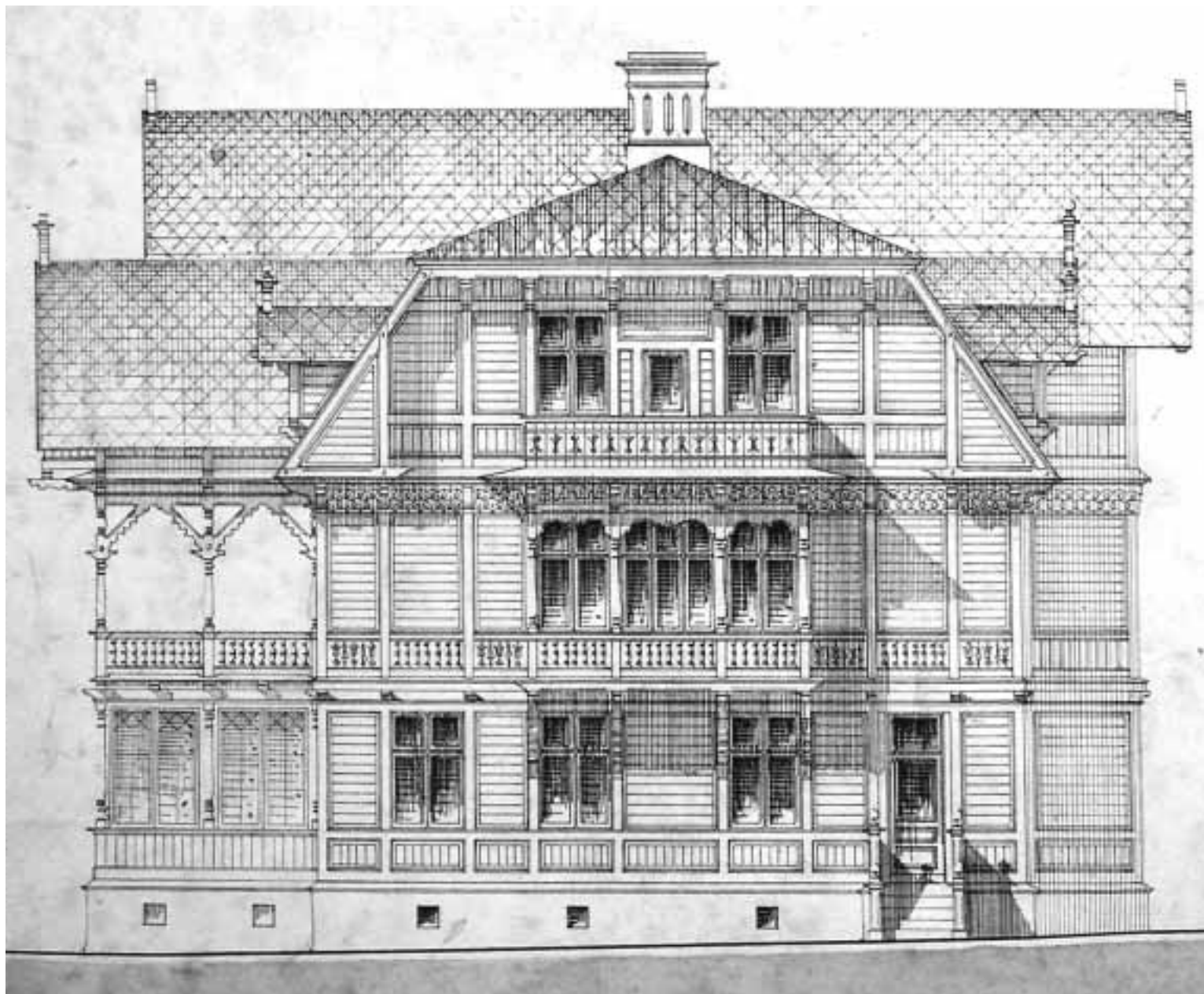
På sidan 1121 i Capital Bok för år 1805 har Nya Byggnings sitt eget uppslag, där betalning bokförts till olika leverantörer av varor och tjänster. Två intressanta namn är kacklungsmak: Carl G. Sillfvernagel, som fått 24 rdr 16 sk, och Målaren And: Winberg, som fått 24 rdr 14 sk.

5^o fält denne jern agas anslutning
Nya Byggnings försättning
med kackelugnars omsättning
Väggarnas omsättning
Klädning
Målning
Bräderslagning och alt
6^o Öfverhammar Rohlhusets

På sidan 1118 i Capital Bok för år 1805 har Nya Byggnings hamnat som nr 5 i listan över reparationer. Nya Byggnings försättning med kackelugnars omsättning Väggarnas omsättning Klädning Målning Bräderslagning och alt



Ritning signerad Gefle i April 1881, Hedin & Laurentz, Fasad mot vester. Skala 1:100 HLA. Bearbetat digitalfoto. Beskuret.



Ritning signerad Sundsvall i April 1891, S Malm. Södra gaveln. Skala 1:100. HLA. Bearbetat digitalfoto.

Utdrag ur journal för november 1890

<u>Saltvarors Konto</u>	
3 Tunnor Strömming	24 "
<u>Bruckshus Nybyggn. o Rep. Konto</u>	
Frakt för en veranda fr. Stockholm till Ljund	264 55
<u>Ladugårdens Konto</u>	
Ordination åt en ko	1 "

Utdrag ur journal för juli 1891

<u>Bruckshus, Nybyggn. o Rep. Konto</u>	
O. Lindqvist för div. stenarbeten	65.25
G. Vingqvist 2 ^o	67.75
E. Eriksson 2 ^o	55. -
Isak Jeps för div. murningsarbeten	135. -
Glasinsättning i verandan	127.05
Resekostnad för smickar Olsson	20. -
Frakt för 5 glaslådor, 2 ^{te} cement, järnspis o div	6. -
	476.05

Utdrag ur journal för augusti 1891

Bruks hus, Nybyggare. o Rep. F. L.		
frakt för 7 st. kakelugnar från Stockholm		36.95
2 ^o 50 klof. plåt 2 ^o		42.50
2 ^o 1 marmorskifva		1.60
hm, skita, Zinkhvitt, alun, tapeter, bårder		16.30
8 st. kakelugnar med beslag		908.52
frakt för 2 st. dörrar fr. Stockholm		5.70
P. Lindqvist för div. stearnarbeten		43.38
E. Vingqvist 2 ^o		56.38
E. Eriksson 2 ^o		125.77
Isak J. för div. murningsarbeten		40. -
15 liter rå linolja		9.75

Utdrag ur dagsverksbok för 1895, uppslaget för bruksarbetare Jernström i Nora

Jernström		Nora
Maj	31	Långvind, Otto Hellberg en likerkjutt
Juni	31	1 likerkjutt Lodenhamm (målare)
Juli	30	1 " 2 ^o (parkettgolf)
Aug	31	3 gånger Inäplogat

Nordiska museets arkiv, herrgårdsundersökningen 1955

Komplettering till den officiella maskinskrivna beskrivningen.

Renskrift av 4 ark i format mellan A5-A6 med handskrivna anteckningar med följande påskrift:
 "De av Sam Sellings ant. 1955 som ej använts i beskrivn." Numren hänvisar till den karta över hela bruket som upprättades av NM 1955. En detalj av denna återges i rapportens avsnitt
Herrgårdstomten, dokumentation och värdering.

Uppgiftslämnare är med största säkerhet Elsa Tottie, född Söderhielm.
 AF:s kommentarer står mellan //.

Tidigare stod arbetarbostad alldeles inpå H.B. /huvudbyggnaden/ åt öster. Trädgården åt denna sida utvidgades "på farfars tid". /Elsa Tottie syftar på W A Söderhielm som blev delägare 1873, ensam ägare 1887 och avled 1913./

*

Palmer och eftergjorda gustavianska stolar i salongen. En stor, brun, kasettkakelugn i tysk stil. 1890-tal.

*

Empirestolar. Ett rokokoskåp med bukig byrå och gamla beslag. Rokokobyrå i salongen.

*

Sengustaviansk byrå med grå marmorskiva.

*

Ett par J.F. Martin-etsningar.

*

Färgglad moraklocka i blått med vit och röd dekor m. blommor

*

Takmålning i Ö.V. /överbåningen/ från 1896.

H.B. /huvudbyggnaden/ Zettersvalls riksdagshusförslag 1887 på väggen i färglito
 Centraltryckeriet

*

Skåp i salen, gråbrunt med svarta parkolonner och dörrar (holländsk barockstil) "skall ha tillhört Kristina".

3. Lusthus i form av fäbod. Knuttimrat och omålat
7. Kollada av slaggsten och brädpanel (stenpelare med trä emellan) Plåttak. uppkörsbrygga över bäcken. Nu vedbodar.
14. Modernt boningshus i trä.
25. Ombyggd arbetarbostad envåning + vindsrum. Röd. svart plåttak 2 skorstenar utbyggd veranda.

26. Modernt bon.hus av trä

9. Modern byggnad med torn och flöjel. Röd med gröna knutar. Hissanordning och 4 vån på tornet. Brandstation?

30. Rött brädsjul med tegeltak.

37. Bod av slaggsten, putsad. Överbyggnad av trä med timrade gavlar

38. Röd arb.bost. m. vita knutar

40. Vedbodar av slaggsten och tegel.

På holmen.

2. Arkivbyggnad f.d. lusthus från omkr. 1800-tal. mitt. Gråmålad liggande panel. Vita senare fönsterfoder. Halvfransk dörr med urspr. foder och gångjärn. Nytt /?/ tak med tvåkup. tegel. Gustavianska fönsterbeslag. Frislagt gammalt golv. Schablontapeter i blått mönster på vit botten ursprungliga. Nu hyllor runt om.

I arkivet, som är välordnat, finns räkenskaper från 1775.

*

En karta över hemmanet nr 6. Långvinds by daterad 1750 finns.

*

**Långvinds herrgård
Enånger socken
Hälsingland**

Dendrokronologisk analys

Atten boreprøver af gran og furu er udtaget den 11. august 2003 af Elise Hovanta og Klas-Håkan Landström.

Prøverne er her nummereret 0171841-0171888.

Analysen viser, at tømmeret er fældet i fem omgange: Vinterhalvåret 1798-1799, vinterhalvåret 1799-1800, sommeren 1800, vinterhalvåret 1800-01 og vinterhalvåret 1824-25, som det fremgår af følgende oversigt:

CATRAS nummer	Prov nr	Läge	Träslag	Antal årringe	Fällnings-tidspunkt
0171841	1	Golvbjäke rum 105 BV	tall	82	v1800-01
0171842	2	Vägg tv dörr, hjärtvägg, rum 112 BV, 7 stock över golv	tall	74	v1798-99
0171843	3	Vägg tv dörr, hjärtvägg, rum 112 BV, 6 stock över golv	tall	69	v1798-99
0171844	4	Vägg i skrub, hjärtvägg, rum 106 BV, 3 stock över golv	tall	119	v1798-99
0171845	5	Vägg i skrub, hjärtvägg, rum 106 BV, 2 stock över golv	tall	99	v1798-99
0171846	6	Hjärtvägg salong, rum 211, 1TR, 9? stock över golv	tall	55	v1798-99
0171847	7	Hjärtvägg salong, rum 211, 1TR, 8? stock över golv	tall	57	v1798-99
0171848	8	Hjärtvägg salong, rum 211, 1TR, 5? stock över golv	tall	73	v1798-99
0171849	9	Takås ovan hammarband, östra vägg, rum 301, VV	gran	104	v1799-1800
0171850	10	Södra inre gavelröste, 6 stock uppifrån VV	tall	80	sommer 1800
0171851	11	Södra takfallet, 1 stock i söder, VV återanvänd.	tall	110	v1824-25
0171852	12	Södra takfallet, 2 stock i söder, VV återanvänd.	tall	97	ej dateret
0171853	13	Södra gavelröset, 1 stock uppifrån, VV	tall	59	sommer 1800
0171854	14	Översta stock/hammarband, östra vägg, rum 301, VV	tall	130	sommer 1800

0171855	15	Gavelvägg, rum 301, VV, 10 stock uppifrån	tall	75	v1798-99
0171856	16	Norra vägg tv dörr, rum 301, VV, 4 stock över golv	tall	kasseret	
0171857	17	Gavelvägg, rum 101 BV, th om ytterdörr, 5 stock över golv	tall	67	ej dateret
0171858	18	Gavelvägg, rum 101 BV, th om ytterdörr, 6 stock över golv	tall	85	v1798-99

Fällningstiden er normalt vinterhalvåret = v.

Prøverne opbevares indtil videre på Nationalmuseet.

Wentorf, 30. september 2003.

Med venlig hilsen



Thomas Bartholin,
Nationalmuseet/NNU,
Ny Vestergade 11,
DK 1471 København K.
Tel. 0049 40 720 1821
Fax. 0049 40 720 1821
e-mail thomas.bartholin@gmx.de

Am Haidberg 18
D 21 465 Wentorf bei Hamburg
Tyskland

Rumsbenämningar, sammanställning ur olika källor

Nr	1999	1923-69	1913	1888
001	-	-		
002	-	källare		
003	vinkällare	källare		
004	förråd			
005	mangelrum	pannrum (pannrum)	mangelrum?	
006	-	svale		
007	stenvalv			
008	ved			
009	diskrum		badrum?	
010-11	mejeri			
012-13	-	förråd		
101	dammrummet		Gästrummet innanför kontoret	matrum, matsal
102	generalens skrivrum		Kontoret	matrum, matsal
103	veranda		Nedre verandan	
104	entréhall	Nedre hallen	Tamburen	förstuga
105	lilla salen	Spisrummet	Lilla matsalen	kök
106	uppackningsrum		Tamburen till lilla matsalen	köksfarstu, köskammare
108				
109	mejeritrappen			
110	gästrum		NV gästrummet	
111	kök		Köket	
112	Helgas rum		Jungfrukammare	köskammare
113	caférum		S: Gästrum	kontor
114	gästrum		Gamla kontoret	kontor
115	generalens sovskammare	Sängkammare för Erik S (m fru -31)	Major Erik S:s sängk.	kontor
116	södra entrén		frk Elsa S:s rum	kontorsfarstu, kammare

201	blåklintersrummet		Blåklintersrummet	sängkammare
202	biblioteket	Biblioteket	Gästrummet vid blåkl.r.	sängkammare
203	övre hall	Övre hallen	Hallen	(övre förstuga)
204	rökrummet		Rökrummet	sängkammare
205	Helens och Mikas rum		Brukspatrons sängkammare	skrivrum
206	fru Totties sovrums		Gästrummet vid bruks- patrons sängkammare	
207	Lars rum		Gästrummet på N gäveln	
208	jungfrukammare		Junfrurum	
209	serveringsrum		Serveringsrummet	
210	matsalen		Matsalen	Gästrum + Förmak
211	salongen		Salongen	Salong
212	musikrum	Radiorummet f d kabinettet	Lilla salongen	Gästrum
304	övre hall			(förstuga)
306	tjänste junfrurum		NV gästrummet	
307	tjänste junfrurum		N gävelrummet	
308	tjänste junfrurum		NÖ gästrummet	
309	-		4. gästrummet åt öster	
310	våpenrum förråd			(vindskontor)
311	mörka rummet			(gävelkammare)
312	-		3. gästrummet åt öster	
313	-		2. gästrummet åt öster	
314	-		1. gästrummet åt Ö	
316	generalen privat	E S:s underlöjtnantsrum	Gästrummet på S gäveln	(1-2 gävelkammare)
317	passage			

Förslag till skyddsföreskrifter

Skyddsområdet omfattar hela fastigheten LÅNGVIND 2:4, belägen i Enångers socken, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län. Dess omfattning framgår av karta på sid. 4 i dokumentationsrapporten.

Byggnadsminnet består av följande byggnader:

1. Huvudbyggnaden (uppförd 1799-1805, ombyggd 1891-96)
2. Lusthuset (uppfört under 1800-talets första hälft)

Skyddsföreskrifter:

1. Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
2. Byggnaderna får inte till sitt yttre om- eller tillbyggas eller på annat sätt förändras.
3. Ingrepp eller ändring får inte göras i byggnadernas grundmurar, stomme eller äldre rumsindelning.
4. I byggnaderna får inte sådana åtgärder vidtas, som medför ändring av eller åverkan på äldre fast inredning eller ytskikt. Till fast inredning hör bl a golv, paneler, listverk, dörrar, fönster, tak samt eldstäder med rökgångar. Till äldre ytskikt hör tapeter samt dekormålade snickerier och tak.
5. Byggnaderna skall underhållas på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska värde inte minskar. Traditionella material och metoder skall användas.
6. Skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Ej heller får inom skyddsområdet vidtas sådana åtgärder med mark och vegetation att dess karaktär förvanskas.
7. Gångar, grunder, murar, trappor och staket får inte flyttas, tas bort eller ändras.